

NAŠA SKUPNOST

GLASILO PREDSEDSTVA ZVEZNEGA ODBORA SOCIALISTIČNE ZVEZE DELOVNEGA LJUDSTVA JUGOSLAVIJE

IZDAJA ZA SLOVENIJO

LETO III STEV. 9

BEOGRAD

12. maja 1957

Izhaja dvakrat mesečno,

vsako drugo nedeljo

CENA 10 DINARJEV

LETNA NAROČNINA 250 DIN

AKTUALNA TEMA

Konkretiziranje nalog

Peti plenem zveznega odbora Socialistične zveze delovnega ljudstva Jugoslavije je določil naloge za nadaljnje delo pri izboljševanju družbenega položaja ženske v naši državi. Po pravici je podčrtal, da bi malo dosegli, če bi prepustili reševanje tega problema samo ženskim organizacijam, ali če ne bi težišča v prvi vrsti postavili na reševanje družbeno ekonomskih vzrokov današnjega stanja.

Zveza ženskih društev Jugoslavije in Svet društev prijateljev otrok in mladine Jugoslavije sta prav tako imela te dni plenarna sestanka, ki sta bila posvečena tem vprašanjem. Na teh zborih so bile predvsem konkretizirane naloge teh organizacij na tem področju, razpravljala pa sta tudi o nekaterih širših vidikih te problematike. Bližnja letna skupščina Stalne konference mest bo nedvomno pomenila nadaljnji prispevek k obdelavi in konkretiziranju nalog na tem področju, posebno kar se tiče družbeno ekonomske strani tega vprašanja.

V dosedanjih razpravljanih sta se izkristalizirali predvsem dve stvari: prvič, da morajo biti osnovna mesta za pomoč družini, posebno pa zaposleni ženski, stanovanjske skupnosti z mrežo služb, ki bodo skrbele za otroke, za cenejše gospodinjstvo, za bolehnne in slabotne itd. Drugič, da morajo pri graditvi in razvoju teh servisov in ustanov sodelovati tudi državljani z lastnimi sredstvi, a ne samo skupnost.

Zdi se pa, da še ni dovolj jasno, kako doseči, da bodo te usluge čim cenejše, čim bolj prilagojene konkretnim potrebam in zahtevam delovnih ljudi. To vprašanje posega globoko v razmere komunalne dejavnosti in zahteva nadaljnje napore v konkretni politiki naših komun. Očitno je, da lahko k izpolnitvi postavljenih nalog mnogo prispeva tudi izmenjava dosedanjih izkušenj.

T. SKALAR

SAMOFINANSIRANJE v komunalnem življenju

Bližnja letna skupščina stalne konference mest se bo med drugim ukvarjala tudi z vprašanjem materialnih osnov mest in samofinansiranjem v komunalnem življenju. Pripravljeni elaborat in razprava na skupščini bosta nedvomno prispevala k nadaljnji osvetlitvi tega zapletenega problema. Sklepe skupščine bodo hkrati z drugimi materiali dostavili zveznemu izvršnemu svetu, da bi lahko služili za nadaljnje diskusije in delo v zvezi z izdelavo perspektivnega plana. V tem članku podajamo nekaj pogledov na te probleme.

S stekom okoliščin smo podedovali tako v gospodarskem kakor tudi na komunalnih in drugih področjih družbenega standarda splošno zelo nerazvita mesta in naselja. Vojna rušenja so še bolj poslabšala težko podedovano stanje. Politika industrializacije države je pritegnila množice prebivalstva iz vasi v mesta in industrijske kraje. Koncentracija sredstev, nujnih za naglo industrializacijo, ki smo jo izvajali v izjemnih okoliščinah, vezanih na obrambo države, nerodovita leta itd. ni dovoljevala, da bi vzporedno v skladu z gospodarskim razvojem razvijali tudi mesta in druga naselja, predvsem stanovanjskokomunalne in druge osnove družbenega standarda, čeprav smo tudi v teh okoliščinah dosegli velike uspehe, na nekaterih področjih, kakor so prosveta, kultura, zdravstvo itd.

Intenzivnejše izkoriščanje dosežene stopnje naših proizvodnih zmogljivosti je pogojeno z nadaljnjim dvigom strokovnih kvalifikacij delavcev, z izpopoljevanjem nagrajevalnega sistema, z izboljševanjem delovne organizacije in z drugimi ukrepi na področju proizvodnje, toda tudi z dvigom ravni individualne in kolektivne potrošnje. To je predvsem nujno v mestih in industrijskih krajih, v katerih vztrajanje pri nizki komunalni tehniki (pri slabih stanovanjskih, prometnih, oskrbovalnih, uslužnostnih razmerah) onemogoča prehod na višje oblike gospodarjenja, ne dovoljuje, da se na področju gospodarstva pojavljajo dejanski stroški delovne sile, kar izkrivlja cene in rentabilnost poslov podjetij, onemogoča pa tudi oceno rentabilnosti novih investicij. Sedanji nizki osebni dohodek onemogoča ustvaritev zadostnega razpona po kvalifikaciji in učinku, kar je nujen pogoj za krepitev materialne zainteresiranosti in večjo delovno storilnost. Nizki osebni dohodki navajajo komune, da zbirajo sredstva za vse oblike družbene potrošnje večinoma neposredno iz gospodarstva. To pa ne samo ne otežkoča normalnega razvoja komunalnih skladov, temveč vpliva negativno tudi na samostojnost gospodarskih podjetij in na sam gospodarski razvoj. Razen tega vse to v večjem ali manjšem obsegu vpliva tudi na samostojnost organov družbenega upravljanja, ljudskih od-

Sreten BJELIČIĆ

borov in tudi na zainteresiranost državljanov — posameznikov za napredek in razvoj družbenih odnosov na svobodnih socialističnih osnovah.

Opravljene analize opozarjajo na nujnost postopnih sprememb tako v obsegu sredstev, ki jih investiramo v komunalno dejavnost, kakor tudi v druge oblike splošne potrošnje v mestih, posebno pa v sistemu finansiranja komun in teh dejavnosti. Razumljivo je, da je odvisen tempo povečanja sredstev za te dejavnosti od naših splošnih možnosti, jasno pa je, da jih moramo povečevati tako zaradi intenzivnejšega izkoriščanja razpoložljivih proizvodnih zmogljivosti in pospeševanja napredka sploh kakor tudi zaradi ustvaritve stabilnejše in stalnejše osnove za razvoj družbenega upravljanja in komunalnega sistema v celoti. Prav tako moramo spreminjati sistem finansiranja tako v smislu iskanja ustreznih rešitev za vire dohodkov komunalnih skupnosti kakor tudi v uvajanju ekonomskih odnosov v graditev in eksploatacijo skladov komunalnega in družbenega standarda.

Predlogi, ki so jih doslej dali v razpravljanih, izhajajo iz tega, da je bistveni pogoj za čim popolnejše izkoriščanje raznih možnosti za hitrejše in ekonomičnejše reševanje stanovanjsko komunalnih problemov in družbenega standarda v celoti, da se odpravijo administrativni odnosi in da se najdejo rešitve, ki bodo v največji meri sproščale iniciativo samih državljanov na osnovi svobodnejšega delovanja gospodarskih zakonov tudi na tem področju.

Po vsem sodeč bomo pri tem morali izhajati iz dveh načel. Prvič, da bodo imele stanovanjsko komunalne, prosvetne in druge zgradbe in službe družbenega standarda sigurne in zadostne dohodke, da bodo mogle finančno samostojno obstajati, v kar vključujemo tudi odplačila za posojila, ki bi jih najele za svojo graditev. Drugič, da bomo morali breme finansiranja zgradb in služb, o katerih je govora, čim popolneje vezati na osebne dohodke državljanov. Razumljivo je, da

(Nadaljevanje na drugi strani)

(Nadaljevanje s prve strani)
je treba docela različno proučiti vprašanje preproste in vprašanje razširjene reprodukcije.

Glede na različno naravo skladov in služb družbenega standarda kakor tudi na pomembne razlike med posameznimi kraji in posameznimi mesti uporaba sistema samofinansiranja ne more biti popolnoma enolična. Nasprotno, treba je omogočiti, da bo neka komuna uporabila tiste oblike tega sistema, ki ji po njenih konkretnih razmerah za določeno službo najbolj ustrezajo, kakor tudi, da bo ta sistem uvajala v življenje z naglico, ki bo zanj najprimernejša.

Finansiranje preproste reprodukcije

Možni sta dve osnovni obliki sistema samofinansiranja:

splošna — na osnovi gospodarskih cen za uporabljanje skladov in služb družbenega standarda tako, da se breme njihovega finansiranja razporedi na posamezne državljane po dejanskem uporabljanju in specialna — finansiranje kritja stroškov za izkoriščanje skladov in opravljanje služb na področju družbenega standarda iz proračuna.

Splošni sistem bi moral načelno uporabljati kadar koli bi bilo to možno. Praktično bi prišel v poštev v vseh tistih primerih, ko je mogoče ugotoviti, v kakšni meri se posamezni državljani poslužujejo skladov in uslug sektorja družbenega standarda, kakor so na primer: stanovanjski sklad, nekatere službe iz ožjega komunalnega področja (vodovod, kopališča, mestni promet, odvažanje hišnih smeti in tako dalje), komunalno gospodarstvo v širšem pomenu (pekarije, mlekarnice, plinarne in električne z omrežjem, klavnice, pralnice, dimnikarstvo, konjederstvo itd.), nekatere kulturne ustanove (kinematografi, gledališča itd.), večina zdravstveno socialnih ustanov, nekatere telesnovzgojne in druge organizacije.

Vsekakor zahtevajo možnosti prehoda na sistem samofinansiranja na posameznih

področjih skrbna proučevanja, da ne bi prišlo do nezaželenih rezultatov. Tako je na primer z zdravstveno in pokojninsko službo, ki ju je treba posebej proučiti. Lahko samo omenimo možnost, da bi razen obveznega, minimalnega zdravstvenega in pokojninskega zavarovanja uvedli tudi fakultativne, dopolnilne oblike zavarovanja, ki bi šle na breme prostega dela osebnih dohodkov državljanov. Tudi na področju kulture ne bo vedno možno uporabljati ekonomskih cen.

Če izločimo te sporne primere, pride uvedba ekonomskih cen v poštev v bližnji ali daljni perspektivi na zelo širokem področju stanovanjsko komunalnega gospodarstva, pa tudi vrste drugih skladov in služb družbenega standarda. Tako bi rešili mnoge sedanje probleme, ki v skrajni liniji izvirajo iz dejstva, da sedanje cene niso ekonomski regulatorji oblikovanja in zadovoljitve teh potreb.

Specialni sistem finansiranja preproste reprodukcije bi kot izjemen uporabljali v primerih, kadar določeni skladi družbenega standarda ne bi bili načelno sposobni za izkoriščanje z gospodarskimi metodami, individualnega potrošnika pa ne bi bilo mogoče identificirati. Razen tega bi ta način uporabljali tudi v tistih primerih, ko bi načelna metoda neposredne obremenitve osebnih dohodkov ne mogla zagotoviti normalnega dela določenih služb družbenega standarda, ki imajo poseben, splošnodružbeni pomen.

Ta način bi na primer uporabljali pri delu ožjega komunalnega gospodarstva (mestne ulice in trgi, kanalizacija, mestni parki, čiščenje, pranje in škropljenje ulic), kjer bi breme finansiranja preproste reprodukcije prenesli posredno na osebne dohodek s specialnimi komunalnimi taksami, nadalje pri delu zdravstvenih in socialnih skladov in služb s pomočjo davka na osebne dohodek in končno načelno na področju prosvete, prav tako s pomočjo davka. Neposredno finansiranje preproste reprodukcije bi v teh primerih opravljal prek proračunov ljudskih odborov ali iz posebnih proračunskih skladov.

Kako financirati razširjeno reprodukcijo

Osnovni problemi finansiranja razširjene reprodukcije družbenega standarda so v stabilizaciji in avtomatičnem proporcionaliranju sredstev v te namene. Rešitev teh problemov je treba iskati v formiranju posebnih virov kreditnih sredstev za investicije v korist družbenega standarda in iskanju ustreznega režima formiranja, upravljanja, razdelitve, uporabe in vprašanja teh sredstev. Ta sistem bi moral biti zaradi specifičnosti družbenega standarda drugačen kakor režim, ki ga uporabljajo na področju gospodarskih investicij, podoben pa sistemu, ki je že v rabi pri skladih za stanovanjsko graditev.

Formiranje sredstev za finansiranje investicij v korist družbenega standarda bi moralo biti avtomatično z enotnim prispevkom za graditev zgradb družbenega standarda, ki bi ga zaračunali na plače in druge denarne prejemke zaposlenih oseb in uvažalcev pokojnin, invalidnin in stalne socialne pomoči. Tako bi bil vir sredstev po eni strani stabiliziran, po drugi strani pa posredno v odvisnosti od formiranja in razvoja potreb po investicijskih sredstvih.

Za sam sistem ni bistveno vprašanje, ali

bi tako formirana sredstva popolnoma krila potrebe ali ne. Bistvenega pomena je, da so ta sredstva v svoji celoti in teritorialni razdelitvi v določenem razmerju s potrebami. Stopnja kritja potreb bi bila odvisna od tekočih splošnih možnosti, svoj odsev bi pa našla v stopnji prispevka, ki bi ga določali tekoči zvezni družbeni plani.

Tako obračunana investicijska sredstva bi izločali po teritorialnem načelu in bi dotekala v enotne občinske sklade za kreditiranje investicij v korist družbenega standarda. Nesmotno bi bilo drobiti investicijska sredstva v občinah po posameznih področjih družbenega standarda (na primer na poseben prispevek in sklad za kreditiranje stanovanjske graditve in poseben za kreditiranje komunalne graditve, za gradnjo šol itd.). To bi onemogočilo ustvaritev dovolj široke in prožne materialne osnove za izvajanje enotne perspektivne politike graditve naselij v celoti in za specifično proporcionaliranje razširjene reprodukcije na posameznih področjih družbenega standarda.

Ker bi graditev določenih velikih zgradb terjala znatno večja sredstva, kakor so tista, s katerimi bi razpolagali posamezne občine ali okraji, so potrebni tudi močnejši viri. To bi lahko bila na ravni republike ali zveze formirana akumulacija,

iz katere bi dajali kredite po sistemu, ki ga uporabljamo pri splošnem investicijskem skladu. No, širšo koncentracijo sredstev občinskih skladov bi mogli doseči tudi po popolnoma bančni poti tako, da bi občinski skladi svoja začasno prosta sredstva nalagali v banko (komunalno ali investicijsko), banka pa bi na osnovi vlog in drugih sredstev z natečajem dajala posojila. Razdelitev sredstev občinskih skladov v okviru globalne delitve, določene s tekočimi občinskimi družbenimi plani bi morali opravljati upravni odbori skladov s tehniko natečajev, a v obliki dajanja posojil zainteresiranim investitorjem. Pogoje za posojila bi lahko predpisali sami ljudski odbori v okviru splošnih predpisov, ki bi jih objavljala zveza.

Sredstva občinskih skladov bi bilo treba uporabljati izključno v obliki kreditov, ki bi jih investitorji obvezno vračali. V prihodnje bi naj kreditiranje postalo edini način finansiranja razširjene reprodukcije na področju družbenega standarda. S tem bi neposredno proračunsko finansiranje teh investicij po ljudskih odborih prenehalo in iz proračuna odborov bi izginil del izdatkov za »negospodarske investicije«. V teh proračunih pa bi se morale pojaviti kot novi del izdatkov »anuitete« v primerih, ko bi ljudski odbor kot investitor uporabljal posojila za finansiranje graditve zgradb družbenega standarda.

Uporabljena posojila bi odplačevali iz amortizacijskih kvot, ki bi jih zagotovili z mehanizmom finansiranja preproste reprodukcije. Pri tem bi bilo treba zagotoviti, da bi se letni zneski amortizacijskih odpisov popolnoma ujemali z anuitetami uporabljenih posojil.

Namensko in proporcionalno izločevanje sredstev za kreditiranje gradnje zgradb družbenega standarda iz splošnodružbene akumulacije s prispevkom od plač in pokojninskih dajatev je potrebno zato, ker investitorji na tem področju ne morejo uspešno konkurirati investitorjem na področju gospodarstva znotraj splošnih investicijskih skladov. Narava, ekonomičnost in rentabilnost investicijske graditve na tem področju so bistveno različne od tistih v gospodarstvu. Ni jih mogoče meriti z istimi merili, niti ni mogoče zanje uporabiti istega režima.

Prehod na sistem samofinansiranja in oblikovanje osebnih dohodkov v sorazmerju z delovno storilnostjo in realnimi življenjskimi stroški bi odprla proces z daljnosežnimi posledicami. Spremembe v stroških za delovno silo ne bi samo vplivale na spremembo presežnega dela — globalno in v obsegu posameznih podjetij — temveč bi povzročile tudi spremembo cen nekaterih vrst blaga, ustvarile bi nove temelje med komuno in podjetji, vplivale pa bi tudi na razmerje med komunami, republiko in zvezo, med komunami in državljani. No, najobčutljivejše posledice pa bi se pojavile v prerazdelitvi potrošnje med posameznimi kategorijami in skupinami državljanov (z. višjimi in nižjimi kvalifikacijami, med tistimi, ki bi stanovali v svojih hišah ali v najetih stanovanjih, med tistimi, ki bi stanovali v velikem ali majhnem mestu ali na vasi itd.). Preden uveljavimo te ukrepe, je vsekakor nujno, da vse te posledice podrobneje proučimo.

Pripravljeni elaborat, analize v mestih in razprava na letni skupščini mest bodo koristen prispevek k iskanju rešitve, ki najbolj ustreza doseženi stopnji in nadaljnjemu razvoju na tem področju.